

از انس تا ایمان

در منظومه‌ی رشد قرآنی

مریم خدادادی

مسئول کارگروه دبستان مجمع مدارس

دانشجویی قرآن و عترت (ع) دانشگاه تهران

رضا دژبخش

مسئول مدرسه‌ی دانشجویی تزییه و تعلیم در

مدرسه‌ی دانشجویی قرآن و عترت (ع)

می‌شود، همه‌ی فضایل بالقوه‌ی انسان به تدریج به فعلیت می‌رسند و انسان به خداوند که کمال مطلق است نزدیک و نزدیک‌تر می‌شود؛ این حقیقت رشد است.^۱ رشد مراتبی دارد که لازم است انسان در طول زندگی به این مراتب دست پیدا کند. این امر با محوریت قرآن کریم محقق می‌شود. بر اساس «منظومه رشد قرآنی»^۲ مراتب رشد عبارت‌اند از:

مراتبه‌ی طیّب: اگر انسان در دوره‌ی اول زندگی خود به این سطح از رشد برسد، به واسطه‌ی بهره‌مندی از بستر و رزق طیّب، به خود و دیگران و محیط اطراف باور مثبتی

اعتماد کند و او را برطرف‌کننده‌ی نیاز خود بدانند، سرپرستی او را می‌پذیرد و با کمال میل به دستورات او عمل می‌کند. در این صورت به تدریج از انواع تاریکی‌ها خارج و روزبه‌روز نورانی‌تر می‌شود. خروج از ظلمات به نور یعنی خارج‌شدن از ندانستن به‌سوی دانایی، خارج‌شدن از نتوانستن به‌سوی توانایی، خارج‌شدن از افسردگی به‌سوی نشاط و از حال بد به‌سوی خوش‌حالی و خارج‌شدن از گناه و آلودگی به‌سوی طهارت و پاکی. به این ترتیب توان‌های درونی نهفته در وجود انسان با قرارگرفتن در محدوده‌ی دین خدا، روزبه‌روز شکوفا

همان‌طور که در مقاله‌ی «لمس کلام خدا» در شماره‌ی قبل بیان شد، «رشد» را می‌توان خروج از ظلمات به سمت نور در نظر گرفت که با پذیرش سرپرستی و ولایت الله محقق می‌شود.^۱ این معرفی از رشد به این معناست که اگر انسان به خداوند

لمس کلام خدا -
قسمت دوم

عمل کردن؛ یعنی برنامه‌ریزی کردن برای زندگی بر اساس آموزه‌های قرآنی که همراه با در نظر گرفتن عاقبت امور و نتیجه‌ی کارهاست. در دوره‌های بعدی، فرد می‌تواند به سطوح بالاتری از تدبیر در قرآن که جنبه‌ی اجتماعی دارد برسد.

سطح اول قرائت یعنی «انس با قرآن» از ابتدای زندگی و در تمام طول آن برای انسان مفید و لازم است. در دوره‌ی اول که امکان ارتباط با قرآن در سطح بالاتر برای فرد وجود ندارد، این سطح از قرآن خواندن، کودک را به همه‌ی رشد لازم می‌رساند؛ اما در دوره‌های بعدی که توان ارتباط با قرآن در سطوح بالاتر وجود دارد، اگر سطح قرائت بالاتر نرود، هر چند انسان به واسطه‌ی ارتباط انسی هم از قرآن بهره‌مند می‌شود، اما به همه‌ی رشدی که می‌تواند از قرآن دریافت کند نمی‌رسد. همین شرایط برای سطوح بعدی هم وجود دارد و انسان بالغ برای دریافت کامل رشد از قرآن، ناگزیر از تدبیر در قرآن است.

پی‌نوشت‌ها

۱. این مطلب را می‌توان با مطالعه آیات ۲۵۶ و ۲۵۷ سوره مبارکه بقره مورد بررسی قرار داد.
۲. رجوع کنید به «معناشناسی رشد»، احمد رضا اخوت، انتشارات قرآن و اهل بیت علیهم‌السلام.
۳. مجموعه‌ای بالغ بر سی عنوان کتاب از انتشارات قرآن و اهل بیت نبوت علیهم‌السلام که معنای رشد، فرایند و مراتب رشد و دوره‌های رشدی انسان را بر اساس قرآن و روایات اهل بیت علیهم‌السلام تبیین می‌کند.

منبع

۱. اخوت، احمد رضا، (۱۳۹۳)، معناشناسی رشد، انتشارات قرآن و اهل بیت نبوت (ع).

این تغییر انجام کارهای غیر تقلیدی بر اساس باوری است که از پیام سوره در درون او شکل گرفته است. به این سطح از ارتباط با قرآن اصطلاحاً «فهم قرآن» می‌گوییم. **مرتب‌هی حُسن:** اگر انسان در دوره‌ی سوم زندگی خود به این سطح از رشد برسد، خلاقیت در او شکوفا می‌شود و امور گوناگون را با زیباترین جلوه انجام می‌دهد. چنین شخصی از یک‌سو هر کاری را عاقلانه و بر اساس حکم الهی به سرانجام می‌رساند و از سوی دیگر با دیگران به نیکویی و با احسان رفتار می‌کند. دوره‌ی متوسطه و نوجوانی را می‌توان هم‌زمان با دوره‌ی سوم رشد در نظر گرفت. در این دوره آگاهی فرد نسبت به نیازهایش بیشتر می‌شود و تنها به اموری توجه می‌کند که به درست یا غلط، به آن‌ها احساس نیاز داشته باشد. سطح قرائت قرآن در این دوره بالاتر می‌رود. به این صورت که ابتدا باید نیاز نوجوان به قرآن فعال شود، سپس وی با کمک معلم یک سوره را مطالعه کند. نوجوان در این زمان به معنی کلمات و ترجمه‌ی آیات و ارتباط مفاهیم آن‌ها توجه می‌کند تا پاسخ خود را دریافت کند و بر اساس آن عمل شایسته‌ای انجام دهد. به این ترتیب نیازش به واسطه‌ی سوره برآورده می‌شود و قرآن و آیات شریف آن، تفکر را در نوجوان به بالندگی می‌رساند. این سطح از قرائت قرآن را «تفکر با قرآن» می‌نامیم.

مرتب‌هی ایمان: اگر انسان در دوره‌ی چهارم زندگی خود به این سطح از رشد برسد، با تکیه بر خداوند برای خود و دیگران امنیت ایجاد می‌کند. منافع دیگران را بر منافع خود ترجیح می‌دهد و می‌تواند با افراد روابط سازنده‌ای برقرار کند. در دوره‌ی چهارم رشد، همه‌ی عناصر ادراکی و رفتاری در وجود انسان به شکوفایی می‌رسند تا او فهمیدن قرآن و عمل کردن به آن را اساسی‌ترین نیاز خود برای رسیدن به رشد و سعادت بداند. سطح قرائت در این دوره، «تدبیر در قرآن» است. تدبیر در قرآن به معنای درس گرفتن از آیات برای زندگی و بهره‌مند شدن از آیات است؛ یعنی خواندن قرآن برای فهمیدن و

پیدا می‌کند و با کنترل بروزات و توان تکلم می‌تواند در سطح خود به خوبی با دیگران ارتباط برقرار کند. اولین سطح از مواجهه با قرآن کریم که همان شنیدن الفاظ آیات است، به گونه‌ای که باعث انس با آیات و سوره‌ها شود، در این دوره اتفاق می‌افتد. این سطح از ارتباط با قرآن از زمانی که کودک در رحم مادر دوران جنینی را طی می‌کند کاربرد دارد. در دوره‌ی اول رشد که تقریباً هم‌زمان با سال‌های پیش از ورود به مدرسه است، تنها همین سطح از خواندن قرآن برای کودک مفید است. کودک در فضایی شاد و بانشاط آیات قرآن را از پدر و مادر خود می‌شنود و به آن‌ها علاقه‌مند می‌شود و با آن‌ها انس می‌گیرد، حتی به تدریج آیات را حفظ می‌کند و خودش آن‌ها را می‌خواند. به این سطح از ارتباط «انس با قرآن» می‌گوییم که پایه‌ی ارتباط با قرآن در همه‌ی سطوح بعدی نیز هست. به دلیل سطح توانایی‌های ادراکی کودک، بیان مفاهیم سنگین آیات و سوره‌ها باعث ایجاد اختلال در ارتباط گرفتن کودک با قرآن می‌شود. همچنین وادار کردن کودک به حفظ و حتی شنیدن قرآن ممکن است منجر به ایجاد کراهت در او و مانع قرائت و رشد مبتنی بر آن شود.

مرتب‌هی خیر: اگر انسان در دوره‌ی دوم زندگی خود به این سطح از رشد یعنی «خیر» برسد، می‌تواند بر اساس معیارهای الهی و با مشورت گرفتن از افراد متخصص منافع حقیقی خود را بشناسد و در هر موقعیتی بیشترین نفع را انتخاب و به آن دست پیدا کند. در چنین شخصی همچنین تفکر شکوفا می‌شود و می‌تواند به دیگران مشورت بدهد. در دوره‌ی دوم، یعنی حدود سال‌های ابتدایی، سطح ارتباط با قرآن می‌تواند بالاتر برود. در این سطح همچنان شنیدن و خواندن سوره‌ها محور دریافت رشد است، با این تفاوت که لازم است از هر سوره یک پیام هم به کودک منتقل شود. البته انتقال پیام تنها با شنیدن یک نکته اتفاق نمی‌افتد، بلکه کودک باید این پیام را تجربه کند و بر اساس آن تغییر یابد. نشانه‌ی